

Defensar la perifèria

Les comarques de l'antiga Il·lervània són la perifèria de l'actual Espanya de les Autònoms. Les Terres de l'Ebre, la perifèria sud de Catalunya; el Maestrat, la perifèria nord del País Valencià; i el Matarranya, la perifèria oriental de l'Aragó. Gran encert dels promotors dels Premis Perifèric en apostar per recuperar esta realitat històrica i promoure una cultura comuna compartida.

Josep Bayerri Raga
periodista

Durant molt de temps, la diòcesi de Tortosa fou qui mantingué viva la realitat del territori heretat des de feia més de dos mil anys. Malauradament, fa setanta anys van arribar els desmembraments, especialment dolorosos per la pèrdua de l'arxiprestat de Calaceit, amb Queretes, Lledó i Arenys (1955), ja que la plana de Castelló (1960) feia segles que havia trencat la sintonia amb Tortosa i derivat cap a València malgrat que la cúpula de la cúria procedia d'aquelles comarques, d'on eren la major part dels capellans.

A més de l'àmbit religiós, els lligams de la societat civil eren importants. El banc de Tortosa (1881-1951), fins a la seua integració al Banc Central, donava cobertura a bona part dels municipis del Maestrat amb sucursals obertes a Albalat, Alcalà, Sant Mateu, Vinaròs i Benicarló. També la Clínica L'Aliança (1945) tenia un consultori clínic obert a Vinaròs i concertada assistència sa-

nitària a 23 pobles del nord valencià i 15 del Matarranya. Encara avui hi ha pacients que acudeixen a ser atesos a la Clínica Terres de l'Ebre propietat de l'Ajuntament de Tortosa.

El maig de 1964, es reunien al castell de Peníscola alcaldes, representants de la pagesia, cooperatives i comunitats de regants de la regió de Tortosa i el Baix Maestrat per demanar la creació de nous regadius, amb aigua de l'Ebre, a l'àmplia zona a vora i vora del riu Sénia. L'avantprojecte de canal Xerta-Càlig (1969) contemplava el transvasament de 180 hm³/any, uns 6 m³/seg, mitjançant un aqüeducte a cel obert de 72 quilòmetres (49 al Baix Ebre i Montsià i 23 al Baix Maestrat). Després d'algunes correccions, es va aprovar l'obra (1972) amb un sostre de 22.000 hectàrees de regadiu. A finals dels setanta es va decidir que el canal arribés fins a Sagunt per bastir la planta siderúrgica en construcció, cosa que suposava trencar la proposta inicial de limitar el projecte al Baix Maestrat. Tot i l'inici de les obres la iniciativa va fracassar, i en arribar les fronteres autonòmiques queda en un

projecte de canal Xerta-riu Sénia encara inacabat

A tot això, a finals dels anys seixanta i principis dels setanta del segle passat, el moviment de joves cristians del bisbat de Tortosa de la mà del capellà Josep Gonell i els dirigents Jaume Antic, Joan Antolí, Isabel Ferre, Joan Miquel Turu i Dolors Soriano, entre altres, van encendre la flama del compromís social i religiós sota el paraigua de l'església diocesana, des de Guiamets i Marçà pel nord a Peníscola i Morella pel sud. La integració en un treball compromès i compartit fou el senyal que la consciència territorial continuava viva; va durar prop de deu anys, amb concentracions massives a ermites de Vinaròs, Traiguera, Uldecona i altres, i va arribar a mobilitzar dos milers de nois i noies d'un cantó i altre del riu Sénia. El 1977, en el marc del Congrés de Cultura Catalana, es reclamaria el reconeixement de Tortosa com a cruïlla dels Països Catalans, en especial el nord valencià i el sud del Principat. Anys després (2003), es crearia la Taula del Sénia integrada per 27 municipis al llarg del riu

El metge Ramon Cugat (l'Aldea) i la cantant Sara Blanch (Darmós-Tivissa) van guanyar els Premis Perifèric 2025 davant de 500 assistents a l'auditori de La Lira d'Amposta.

que no vol ser frontera sinó costura: l'any següent esdevindria una mancomunitat per promoure la defensa dels interessos comuns d'este ampli territori, maltractat per la imposició de la divisió provincial.

Més enllà del marc col·lectiu i les iniciatives associatives al llarg dels anys, els habitants d'este territori han estat sempre relacionats per lligams personals de pertinença a l'àmbit històric compartit. Així s'explica la consciència de figures com els vinarossencs Carles Santos i Garcia Julve, el morellà Ximo Puig i els Milian, el tio i sacerdot Milian Boix i el polític Milian Mestre, amb qui vaig

coincidir allotjant-me a casa seua al carrer Major de Morella, quan anava a reunions de les joventuts cristianes. També el mequinensà Jesús Moncada, o el de Matarranya Desideri Lombarte. Tots ells sempre consideraren Tortosa i les Terres de l'Ebre com a quelcom propi més enllà de les fronteres provincials. L'actual iniciativa, nascuda de la confluència entre EbreDigital.cat i Comarques-nord.cat per al reconeixement públic de persones, empreses i institucions del territori, obren un horitzó de col·laboració entre les set comarques de l'antic territori il·lervà que reclamen un futur amb més protagonisme. ■